

1. Obiekt

ZAMEK

2. Czas powstania

1335-40, rozbud. 1533
i 1 poł. XVIII w.

3. Miejscowość

RACIĄŻEK

4. Adres

RACIĄŻEK

nr hipoteczny

lub. ewid. gruntów

5. Przynależność administracyjna

województwo

Kujawsko-pomorskie

gmina Powiat Aleksandrów Kujawski

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Nowy Radcz, Radzens, Ra-
ciąż Kujawski

7. Przynależność administracyjna

przed 1 VI 1975

Przed 1. 01. 1999

województwo

Województwo wrocławskie

Gm. Raciażek

powiat

8. Właściciel i jego adres

Urząd Gminy
Raciażek

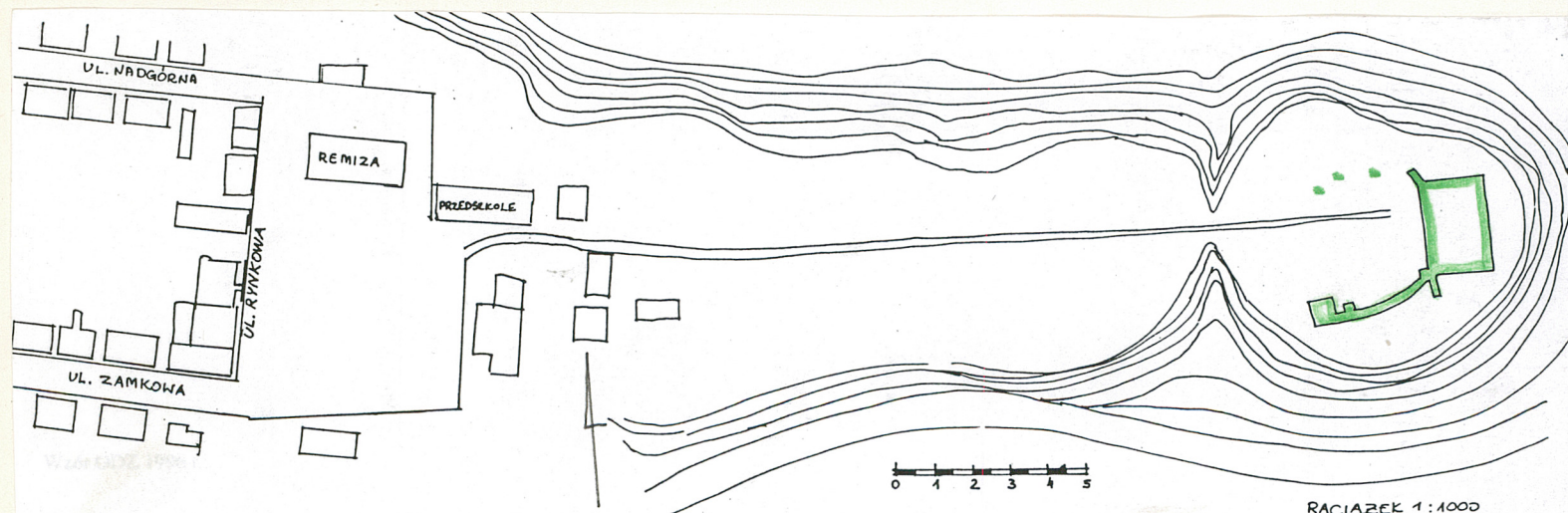
9. Użytkownik i jego adres

Ogólnie dostępny

10. Rejestr zabytków

Nr 31/315/A

data 4. 06. 1955 r.

W 1185 r. gród słoński wraz z przyległymi osadami (w tym Raciążkiem) nadany zostaje biskupom wrocławskim. Raciążek wymieniany jako miejsce wystawienia dokumentu w dniach 7-12 stycznia 1250 r., w którym Kazimierz, książę kujawski i łęczycki, działając przez swojego kanclerza Wolimira i franciszkanina Mikołaja zrzuca się prawa obsadzenia prepozytury wrocławskiej na rzecz ówczesnego biskupa wrocławskiego Michała. W dokumencie z tego samego roku, wystawionym 6 października w Sieradzu wymieniane są wszystkie posiadłości biskupstwa wrocławskiego, wśród nich klucz raciążski, w skład którego oprócz Raciążka wchodziły wsie biskupie: Brzoza, Chlewiska, Mleczkowo, Przybysław, Psierzewo (obecne Siarzewo), Straszewo, Straszewo i Turzno oraz wsie kapituły kruszwickiej: Dąbrówka Duża (Dąbrowa), Podole i Tupadły i wsie kapituły wrocławskiej :Brzeźno i Niestuszewo. Gród zniszczony przez księcia Kazimierza w 1259 r. W 1262 r. bp Wolimir uzyskał od papieża Urbana IV bullę zezwalającą na budowę zamku w Raciążku. W 1317 r. biskup Gerward zlecił Olbrachtowi lokację Raciążka na prawie magdeburskim, tenże został jego pierwszym sołtysem. W 1330 r. drewniany zamek zajęty przez Krzyżaków. W tym samym roku na mocy umowy z Torunia zamek powrócił w ręce biskupie.

c.d. wkładka nr 1

SYTUACJA: Raciążek –wieś 9dawniej miasto) leżąca na wydłużonym wzgórzu równoległym do brzegu rzeki Wisły, wzniesionym ok. 35 m nad jej poziom, oddalonym od niej o ok. 2 km. Raciążek położony ok. 3 km. na pn.-wsch. od miasta Ciechocinka, ok. 5 km od miasta Nieszawy, ok. 20 km na pn.-wsch. od Torunia. Ruiny zamku zlokalizowane są w pn.-wsch. skraju wsi, na cyplu wzgórza w miejscowej tradycji zwanego „Sercem”, oddzielonym od części zajmowanej przez zabudowę wiejską głębokim parowem, dawniej fosą. Stoki wzgórza obecnie zalesione, podobnie jak cały teren poprzedzający zamek od strony wsi. Obecnie do ruin zamku prowadzi wąska uliczka o asfaltowej nawierzchni, wybiegająca z pn. narożnika czworobocznego placu, dawnego rynku, zaś centrum obecnego Raciążka z kościołem parafialnym pochodzącym z XVI-XVII w. zlokalizowane jest w dość znacznej odległości na zach. od zamku.

MATERIAŁ I TECHNIKA: Mury wzniesione z w partii dolnej z kamienia polnego na zaprawie wapiennej, mury obwodowe i mury wieży z cegły palonej czerwonej, tzw. palcówki na zaprawie wapiennej. Mury wzniesione w przeważającej części w wątku polskim, w części pn.-wsch. w wątku wendyjskim, użyta cegła gotycka o rozmiarach ok. 7,1-8,6 x 12,7 x 23,4-27 cm. W zachowanych partiach budynków przebudowywanych w XVII w – użyta cegła barokowa o wym. 7,0 x 12,7 x 22,9 cm.

RZUT I BRYŁA

(zamek gotycki I faza budowlana) Na podstawie przeprowadzonych badań archeologicznych przyjęto że zamek murowany wzniesiony został po 1330 r. „Kamienica wielka” zamku założona została na rzucie czworokąta zbliżonego do prostokąta o wymiarach: ok. 12 x 25 m, dłuższą osią skierowanego po osi pn.-pd., niepodpiwniczona. Ściany obwodowe o znacznej grubości murów od ok. 1,7 m (zach. i wsch.) do 2,15 (pd.), ściany działowe grubości 1,4 m. Wnętrze podzielone było na trzy izby o zbliżonej wielkości ws układzie jednotraktowym. W izbie pn. istniało prawdopodobnie dwuprzęsłowe sklepienie krzyżowo-żebrowe, zaś jej maksymalna wysokość wynosiła ok. 3,8 m. We wsch., szczytowej ścianie zachowały się dwie blendy, w ścianie pn. niewielkie okienko. Prawdopodobnie dom ten posiadał trzy kondygnacje i mierzył ok. 12 m wysokości, a wraz z połącią dachową ok. 20 m.

(II faza budowlana) – od zach. dobudowano ścianę, poszerzając budynek o ok. 5 m. Jednocześnie wzmocniono budowlę krzyżowo usytuowanymi przyporami w pd.-zach. narożniku.

(III faza budowlana) – koniec XV w. – wykonano blisko 5 m odcinek muru obwodowego, odchodzącego pod kątem 45° od pn.-zach. narożnika kamienicy wielkiej. Podobny mur o długości ok. 27 m wyprowadzono od narożnika pd. –zach., biegnący pd. krawędzią wzgórza zamkowego. , zabezpieczający większą część pd. zbocza wzgórza zamkowego. Pod koniec tego odcinka muru znajdowała się masywna przypora, być może stanowiąca relikt dawnej wieży. Dużo uwagi przykładano do modernizacji wystroju wnętrza, wyposażając pomieszczenia w nowe piece kaflowe. **(IV faza budowlana)** lata 30-te XVI w. – na zakończeniu południowego odcinka murów postawiono wieżę ceglana o wym. ok. 6,8 x 6,8 m (rozebrana ona została w pocz. XVIII w.). Wieża ta miała 3 kondygnacje i jej wysokość sięgała ok. 10 m.

c. d. wkładka nr 1

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne	17. Użytkowanie obecne
nie ma	ok. 500 m ²	obronno-rezydencjonalne	trwała ruina
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja (po 1945 r.) <p>Od 1978 do 1986 r. na zamku prowadzone były prace archeologiczno-badawcze oraz konserwatorsko-zabezpieczające. Zrekonstruowano fragmenty architektonicznego wystroju wnętrz (blendy), zaznaczono niskimi ceglanymi murkami przebieg murów przedzamcza oraz wieży, wzmocniono strukturę budowlaną ruin, zabezpieczono korony murów, umieszczono balustrady metalowe w otworach elewacji frontowej. Zamek dokładnie przebadano pod kątem archeologicznym i architektonicznym.</p>		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) <p>Zamek w formie trwałej ruiny</p>	
20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie <p>konieczność oczyszczenia ruin z samosiewek drzew i śmieci</p>			

21. Akta archiwalne i źródła ikonograficzne (rodzaj, numer i miejsce przechowywania)

23. Uwagi różne

24. Opracowanie karty ewidencyjnej

mgr Sławomir A. Kamiński 10. 09. 2002

tekst
imię, nazwisko, data, podpis

mgr Sławomir A. Kamiński 10. 09. 2002

plany, rysunki
imię, nazwisko, data, podpis

mgr Sławomir A. Kamiński 10. 09. 2002

zdjęcia fotogr.
imię, nazwisko, data, podpis

archiwum fot. WO SOZ Delegatura Włocławek

miejsce przechowywania negatywów

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

22. Bibliografia
1. L. Kajzer, Zamek w Raciążku w: Budownictwo obronno-rezydencjonalne Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej cz. I, Łódź 1990
 2. A. Kraushar, Widoki Warszawy i jej okolic Karola Alberta malarza nadwornego hessko-darmsztackiego, Warszawa 1912
 3. M. Baliński, T. Lipiński, Starożytna Polska pod względem historycznym..., Warszawa 1854
 4. O. Flatt, Brzegi Wisły od Warszawy do Ciechocinka, Warszawa 1854
 5. Słownik geograficzny królestwa Polskiego, Warszawa 1888, t. X, s. 359-360
 6. S. Chodyński, Zamki, pałace i rezydencje biskupów włocławskich, Monumenta Historica Dioeceseos Wladislaviensis, Włocławek 1912, t. XXIV
 7. R. F. Raciążek (dek. Nieszawski). Ruiny zamku biskupiego w: Kronika Diecezji Kujawsko-Kaliskiej, 1912, t. VI
 8. L. Kajzer, Zamek w Raciążku-dwie próby zagospodarowania w: Spotkania z Zabytkami 1985, nr 3-4
 9. W. Górczyński, Zamek w Raciążku, Warszawa 1913
 10. M. Raczyński, Trzy zamki raciańskie, Warszawa 1935
 11. Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, t. XI, Województwo bydgoskie, z. 1, Powiat aleksandrowski, oprac. J. Frycz, T. Chrzanowski, M. Kornecki, Warszawa 1969
 12. B. Guerquin, Zamki w Polsce, Warszawa 1974
 13. E. Gąsiorowski, Jan Baptysta Cochi-architekt toruński w: Rocznik Muzeum w Toruniu, 1982, t. VIII
- Opisy zabytków starożytności w Guberni Warszawskiej (...) w latach 1844-1846 (tzw. Albumy Stronczyńskiego), Warszawa 1851, s.354-355

25. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

26. Załączniki

wkładki 1 - 5

1. Miejscowość RACIAŻEK	5. Obiekt (nazwa jak w karcie)	6. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina Raciążek	ZAMEK	Cdn. Rubryka nr 12 i 13
3. Powiat Aleksandrów Kujawski		
4. Województwo Kujawsko-pomorskie		

Cdn. Rubryka nr 12 : W 2 ćw. XIV w. bp. Maciej z Gołańczy rozpoczął ożywioną działalność budowlaną, stąd na lata 1335-40 określana jest data budowy murowanego zamku w Raciążku. Prace na zamku prowadził także kolejny bp włocławski, bratanek Macieja - Zbylut z Gołańczy. Za jego panowania zamek był oblegany przez gnieźnieńskiego księcia gnieźnieńskiego Władysława, popieranego przez Ulryka von Osten z Drezdenka, zamek nie został jednak zdobyty. Po tym wydarzeniu zamek w Raciążku stał się jednym z politycznych centrów Królestwa polskiego, z racji swego położenia oraz z powodu neutralności politycznej. W 1388 r. i 1402 r. przebywał w nim Władysław Jagiełło. W 1404 r. w Raciążku Władysław Jagiełło podpisał traktat wykupu z rąk Zakonu Krzyżackiego Ziemi Dobrzyńskiej za 40 tys. grzywien. W okresie Wielkiej Wojny Krzyżacy spalili miasto Raciążek i szereg okolicznych wsi, nie zdobywając jednak zamku. Po bitwie pod Grunwaldem w 1410 r w Raciążku doszło do spotkania króla z Henrykiem von Plauen. Po zwycięstwie nad Krzyżakami nastąpiła zmiana orientacji politycznej Królestwa Polskiego, a w związku z tym zamek przestał pełnić rolę siedziby królewskiej, a stał się tylko obronną siedzibą biskupią oraz znacznym ośrodkiem gospodarczym. Miasto nier rozwijało się, w związku z konkurencyjnością handlową sąsiednich ośrodków – Torunia, Nieszawy i Włocławka. W 2 poł. XV w. na zamku prowadzone były roboty budowlane, które prowadził Jakub z Sienna (1464-73) a następnie Piotr z Bnina (1483-94) oraz Krzesław z Kurozwęk (1494-1503). Na przełomie lat 80-tych i 90-tych XV wieku w zamku w Raciążku schronił się przyjaciel bpa Piotra z Bnina - Filip Buonaccorsi zwany Kallimachem. Za rządów bpa Jana Karnkowskiego w 1533 r. wzniesiono murowaną wieżę zamku. W latach 1557-1561 w zamku w Raciążku przebywał Jakub Uchański, skłócony z kurią rzymską. Za czasów bpa Hieronima Rozdrażewskiego (1581-1600) ws Raciążku prowadzone były prace budowlane, m.in. wymienione zostało nazwisko architekta prowadzącego prace budowlane na zamku, niejakiego Luterungusa, być może pochodzącego z Lotaryngii. Z roku 1604 zachowany został pełny opis zamku i towarzyszących mu budowli. W XVII w. Raciążek pełnił nadal rolę ulubionej siedziby biskupiej. Wg relacji Sz. Starowolskiego w 1 poł. XVII w. zamek był w dobrym stanie, jednakże w latach 1670-72 Ulryk Werdum określa stan zamku jako „...bardzo spustoszony...”. Stan ten trwał do pocz. XVIII w., gdyż w inwentarzu spisany w 1720 r. określono, że siedziba nie nadawała się do zamieszkania, gdyż „zamek stary, pusty, w którym nie masz nic godnego i dobrego (...) przy tym zamku wieża na boku murowana pod złą dachówką” stąd na podzamczu wzniesiono tzw. „pałac pański”, czyli budynek szachulcowy na pn. skraju nadwiślańskiej skarpy. Kolejny bp włocławski Krzysztof A. Szembek w l. 1720 -39 prowadził ożywioną działalność budowlaną i prawdopodobnie po 1730 kazał rozebrać zrujnowany zamek i w jego miejsce wznieść pałac w typie włoskim. Być może autorem przebudowy był toruński architekt włoskiego pochodzenia Jan Chrzyciel Cocchi. Wizytacje zamku powodowane troską o jego stan miały miejsce jeszcze w r. 1753 i 1795. W tymże roku nastąpił koniec użytkowania zamku przez biskupów włocławskich. Po rozbiorach nastąpiła sekularyzacja dóbr biskupich, Kujawy przyłączone zostały do Prus, zas zamek w Raciążku wraz z kilkoma okolicznymi wsiami jako „amt” pozostał w zarządzaniu Tempelhoffa. Rozbiórki murów opuszczonej siedziby dokonał następnie intendent nazwiskiem Sydov, zaś w 1823 r. zanotowano zeznanie, że z cegły zamkowej wzniesiono folwark w Straszewie oraz kilka innych budowli pod Toruniem i w Ostrowach. W 1867 r. Raciążek utracił prawa miejskie. Pod koniec XIX w. zamek był rozbierany na polecenie ówczesnego burmistrza raciańskiego Gostyńskiego.

Wkładkę złożył: **Sławomir A. Kamiński 10. 09. 2002 r.**
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów **archiwum fot. WO SOZ Delegatura Włocławek**

Cdn. Rubryka nr 13 : **(V faza budowlana)** kon. XVI w.- wzniesiono w pn. partii wzgórza dom mieszkalny w konstrukcji szachulcowej tzw. „kamienicę mniejszą” lub dom starościński, niewielki piętrowy budynek o jednej izbie na parterze i trzech na piętrze. Pomiędzy wieżą a murem pd. wzniesiono budynek pomocniczy, mieszczący kuchnię i piekarnię, posiadający nieregularny, trapezoidalny obrys. W tym czasie powstała też prawdopodobnie wieża bramna z ruchomym mostem, ulokowana na zach. przesmyku wzgórza zamkowego, czyli w miejscu wjazdu na dziedziniec, a zarazem na osi kamienicy wielkiej. Był to budynek wolnostojący. Wzniesiono także cienki, parawanowy mur długości ok. 50 m, zamykający dziedziniec zamkowy w formie nieregularnego czworoboku i blokujący dojazd od zach. i pn.

(VI faza budowlana) ok. poł. XVIII w. (pałac Szembeka) starannie rozebrano stare mury, usuwając wszystkie pozostałości gotyckiej siedziby obronnej oprócz murów obwodowych i działowych „kamienicy wielkiej”. Nowy budynek wzniesiono w przeważającej mierze z cegły rozbiórkowej z gotyckich budynków. Autorem projektu pałacu był być może toruński architekt pochodzenia włoskiego Jan Baptysta Cocchi. Pałac usytuowany był z dokładnym wykorzystaniem fundamentu zamku gotyckiego. Był prawdopodobnie budowlą piętrową. Parter podzielony był na dwa trakty, przy czym trakt frontowy był znacznie węższy, w każdym z traktów znajdowały się trzy pomieszczenia, w drugim trakcie tylnym pomieszczenie pn.-wsch. podzielone było na cztery mniejsze. Poziom posadzek w stosunku do budowli gotyckiej został podniesiony o ok. 1 m. Wszystkie pomieszczenia przykryte były drewnianymi stropami belkowymi, poza pomieszczeniami pn.-zach. i pd.-zach. – przykrytych przesklepioną kolebką. Pomieszczenia te to piwniczki, zagłębione w ziemi, do których prowadziły schody długości ok. 2,5 m. Elewacje: tylna i frontowa zgodnie z przekazem ikonograficznym były sześciosiowe, podzielone wertykalnie wydatnymi pilastrami, pomiędzy którymi we wnękach umieszczone są duże, sześciu kwaterowe okna. Elewacja frontowa prawdopodobnie była bardziej rozbudowana architektonicznie. Dach łamany, polski. Zgodnie z opisami z ok. poł. XVIII w. na parterze mieściło się 8-10 pomieszczeń: sień, sala, kaplica, dwie infirmerie, kredens, skarbiec, gabinet, alkowa, pokój stołowy, zaś na piętrze: salon („piękna sala”), biblioteka i gabinet. Wnętrza zostały bogato wyposażone, jeśli chodzi o wystrój architektoniczny (podłogi, kominki, piece). Pałac otoczony był parterowymi budynkami drewnianymi lub szachulcowymi. Na przedzamczu, pełniącym funkcję zaplecza gospodarczego istniały nadal budynki XVII wieczne. Powstała nowa murowana brama, zaś na pd. od niej budynek stróżówki, zaś na pn. budynek kordegardy. Cały teren rezydencji otoczony był parkanem.

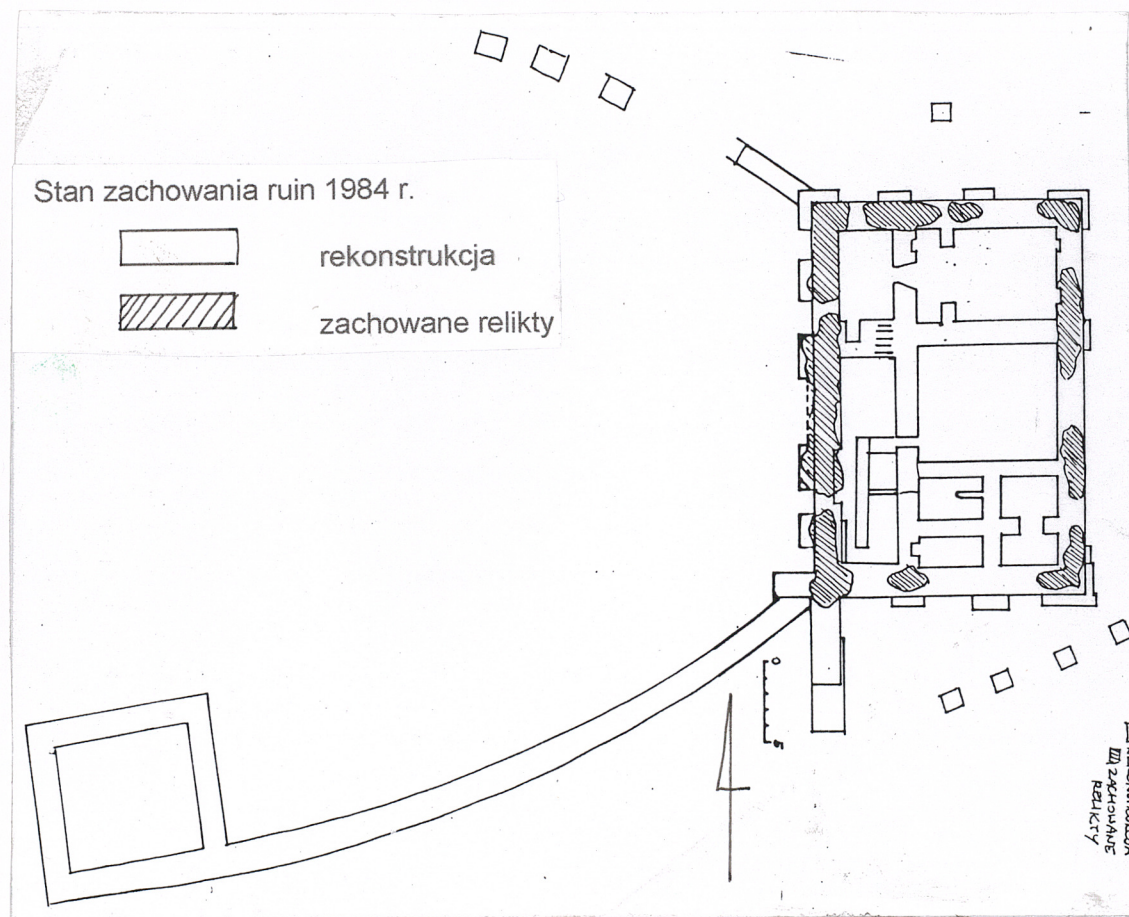
(Stan obecny) Budowla stanowiąca trwałą ruinę o uczynionym zarysie murów obwodowych zamku gotyckiego wraz z odkrytymi, czytelnymi lub uczynionymi relikwiami wystroju i podziału wnętrza. Wszystkie wewnętrzne ściany działowe wzniesione do wysokości ok. 60 cm. nad grunt, wykonane z nowej cegły, rozmiarami przypominającej cegłę gotycką. Zrekonstruowany przebieg muru od str. pd.-zach i obrys wieży. Od strony pd.-zach. zrekonstruowane śladowo fragmenty muru. Zrekonstruowana przypora od strony pn. We wnętrzu zrekonstruowane blendy i zamurowane otwory w ścianach. Elewacja frontowa pozostawiona jako ruina wysokości ok. 8 m, o zachowanych śladach miejsc po otworach okiennych i drzwiowych. Korony murów nie zabezpieczone. Teren przedzamcza porośnięty rzadką zielenią wysoką, pozbawiony zalesienia jedynie od strony zachodniej. Od strony pn.-wsch. na zboczu wzgórza współczesna aranżacja – kamienne schody, prowadzące do nieregularnego placu, ogrodzonego niskim murem z kamienia polnego. Od strony fosy niewielki, murowany budynek. Do ruin zamku prowadzi wyasfaltowana, wąska jezdnia, kończąca się na wysokości fosy.

ELEWACJE: Budowla w obecnym stanie w formie trwałej ruiny, o nieczytelnych elewacjach. Od frontu mury zachowane do wysokości ok. 8 m, miejsca po otworach okiennych i drzwiowych zabezpieczone niską metalową balustradą. Pozostałe ściany zachowane w relikwii do wysokości ok. 1 m. Wnętrze obniżone w stosunku do otaczającego poziomu gruntu o ok. 2 m. Prace przeprowadzone w pocz. lat 80 XX w. doprowadziły do odsłonięcia i uczynienia historycznego podziału wnętrza, jak również wprowadziły rekonstrukcję wystroju np. blend i nisz. W większości jednak zachowane w bardzo nieczytelnych formach fragmenty murów nie dają wyobrażenia o zastosowanych sposobach kompozycji elewacji. Wszystkie rekonstrukcje wykonane zostały podczas ostatnich prac zabezpieczająco-remontowych z cegły o formacie i kolorze zbliżonym do oryginalnej cegły gotyckiej, jednakże z użyciem zaprawy cementowo-wapiennej. Brak prowadzenia na bieżąco jakichkolwiek prac porządkowych na terenie ruin zamku i zarośnięcie wnętrza zamku dużą ilością samosiewek dodatkowo prowadzi do zmniejszenia czytelności obiektu.

WYPOSAŻENIE: brak

INSTALACJE: brak

1. Miejscowość RACIAŻEK	5. Obiekt (nazwa jak w karcie)	6. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina Raciażek	ZAMEK	fotografie
3. Powiat Aleksandrów Kujawski		
4. Województwo Kujawsko-pomorskie		

Widok ruin od pn.

Wkładkę założył: **Sławomir A. Kamieński 10. 09. 2002 r.**
 (imie, nazwisko, data)
 archiwum fot. WO SOZ Delegatura Włocławek
 Miejsce przechowywania negatywów

Widok ruin od str., pn.-wsch.

Narożnik pd.-zach. z przyporą

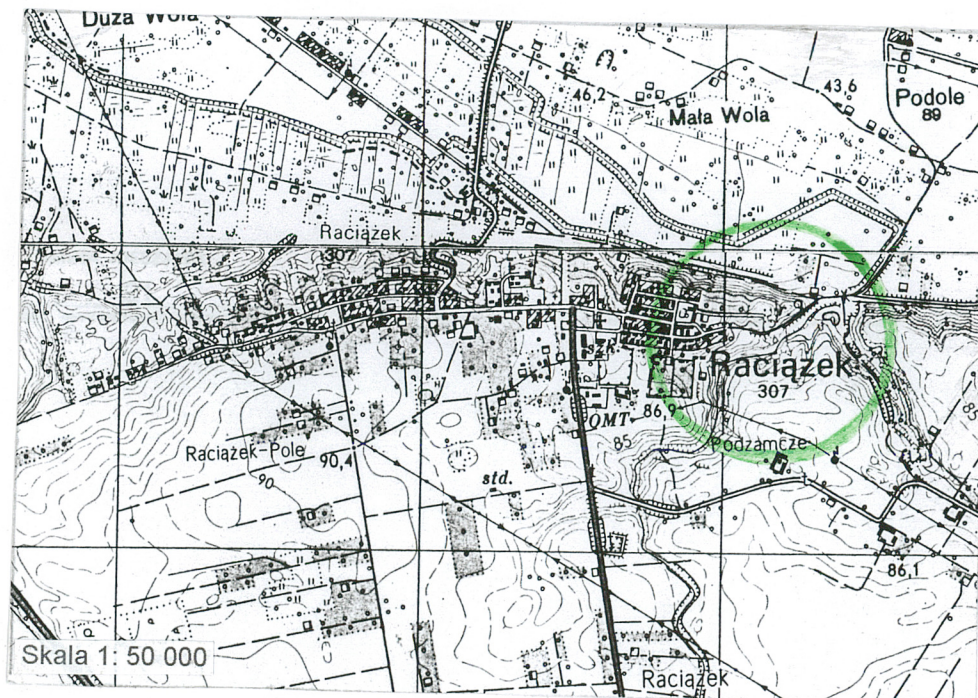

Wnętrze od strony pd.-wsch.

Wnętrze od strony pn.-zach.

1. Miejscowość	RACIAŻEK	5. Obiekt (nazwa jak w karcie)	6. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina	Raciążek	ZAMEK	fotografie
3. Powiat	Aleksandrów Kujawski		
4. Województwo	Kujawsko-pomorskie		

Wnętrze od strony pn. – zach.

Wkładkę założył: Sławomir A. Kamieński 10. 09. 2002 r.
 archiwum fot. WO SOZ Delegatura Włocławek

Miejsce przechowywania negatywów

Fragment rekonstrukcji przy zach. elewacji

Fragment zrekonstruowanej ściany działowej w zach. części wnętrza

Zrekonstruowany obrys wieży

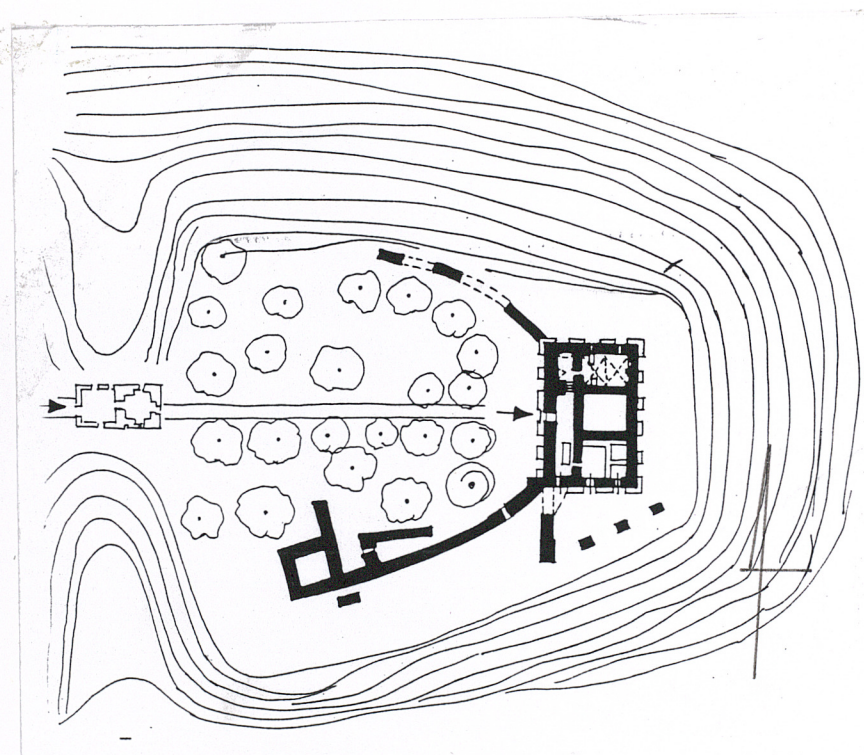

Zrekonstruowany ślad obwarowań od pn.

1. Miejscowość	RACIAŻEK	5. Obiekt (nazwa jak w karcie)	6. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina	Raciążek	ZAMEK	fotografie
3. Powiat	Aleksandrów Kujawski		
4. Województwo	Kujawsko-pomorskie		

Wnętrze ściana zach.

Rezultaty badań stan na 1984 r.

 mur gotycki
 mur nowożytny

Wkładkę założył: Sławomir A. Kamieński 10. 09. 2002 r.
 archiwum fot. WO SOZ Delegatura Włocławek

Miejsce przechowywania negatywów

Wnętrze – narożnik pd.-zach.

Wnętrze – ściana zach.

Widok na ścianę zach. z narożnika pd.-wsch.

Wnętrze narożnik pn.-wsch.

1. Miejscowość RACIAŻEK	5. Obiekt (nazwa jak w karcie)	6. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina Raciążek	ZAMEK	fotografie
3. Powiat Aleksandrów Kujawski		
4. Województwo Kujawsko-pomorskie		

Wnętrze narożnik pn.- zach.

Wnętrze narożnik pd.-zach.

Wkładkę złożył: **Sławomir A. Kamiński 10. 09. 2002 r.**
 archiwum fot. WO SOZ Delegatura Włocławek

Miejsce przechowywania negatywów

Widok na zamek od strony drogi dojazdowej od wsi